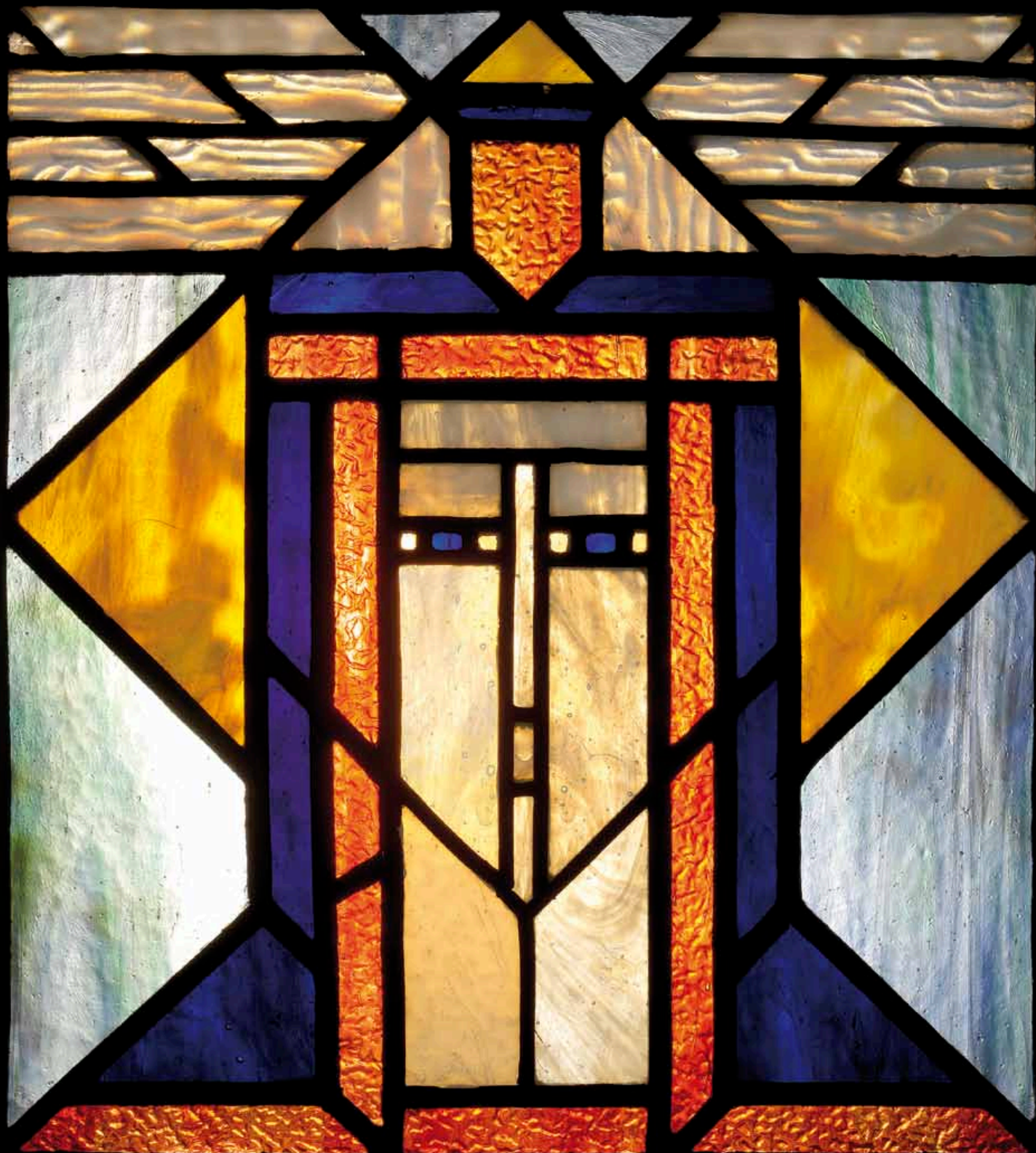


## Vier glas-in-lood ramen

Chris Lebeau (Amsterdam 1878 - 1945 Dachau)

Gemeentemuseum Den Haag  
Den Haag

1917-1920. Glas-in-lood, grootste afmeting 33 x 29 cm.  
Herkomt: erven H. Liefkes, Den Haag



Het Gemeentemuseum Den Haag heeft een viertal proeframen naar ontwerp van Chris Lebeau kunnen aankopen, dankzij het Jaap en Joanna van der Lee-Boersfonds. De doelstelling van dit fonds op naam van de Vereniging Rembrandt, dat op 20 december 2000 werd ingesteld, is het verlenen van financiële steun voor de aankoop van voorwerpen van glaskunst ten behoeve van openbare kunstcollecties in Nederland, met name het Gemeentemuseum Den Haag.

#### VAN BATIKKUNSTENAAR TOT DECORONTWERPER

De sierkunstenaar Chris Lebeau geldt als een van de meest veelzijdige Nederlandse ontwerpers van de eerste helft van de 20ste eeuw. Zijn grootste bekendheid heeft Lebeau te danken aan de geraffineerde unica die naar zijn ontwerp in 1925 bij de Glasfabriek Leerdam werden uitgevoerd en aan de meer dan 1500 unica die in de periode 1926-1929 werden gerealiseerd bij de Boheemse glasfabriek van L. Moser & Söhne in het voormalige Tsjechoslowakije. Deze huzarenstukjes in glas, die zonder onderscheid van een ongeëvenaarde kwaliteit zijn, behoren tot de beste voorbeelden van de vrije glaskunst uit het interbellum. Daarnaast is Lebeau een van de belangrijkste beoefenaren van de zogeheten batiktechniek geweest. Deze uit Indonesië afkomstige techniek voor het versieren van stoffen houdt in dat die delen van de drager die niet geverfd mogen worden, worden bedekt met was, een procédé dat kan worden herhaald afhankelijk van de verschillende kleuren verf die het decoratiepatroon vereist.

Direct na zijn opleiding werkte Lebeau korte tijd in het batikatelier van de Haagse firma Arts & Crafts om vervolgens in 1901 met zijn vrouw Anna Baars-Leverington (1871-1954) in Haarlem een eigen atelier op te richten. Hier werden gebruiksvoorwerpen gebatikt als theemutsen, tafellinnen, kussenvertrekken en boekenleggers die eerst via het Amsterdamse verkooplokaal voor vernieuwende kunstnijverheid 't Binnenhuis en later via de Amsterdamse firma De Woning werden verkocht.

In 1914 vestigde Lebeau zich in Den Haag waar hij de huisontwerper werd van het toneelgezelschap Die Haghespelers van de beroemde acteur Eduard Verkade (1878-1961). Drie jaar zou Lebeau aan dit gezelschap verbonden blijven, gedurende welke periode hij thuis raakte in het Haagse culturele leven. Hoewel hij zich na zijn vertrek bij Die Haghespelers steeds meer als beeldend kunstenaar profileerde, bleef hij onverminderd actief op het gebied van de kunstnijverheid.

#### HET ASTATHEATER

Een van de weinige 'totaalopdrachten' die Lebeau heeft gerealiseerd, betreft de aankleding van het Astatheater aan het Spui in Den Haag. Voor deze bioscoop, een ontwerp van de Haagse architect J.W. van der Weele, ontwierp



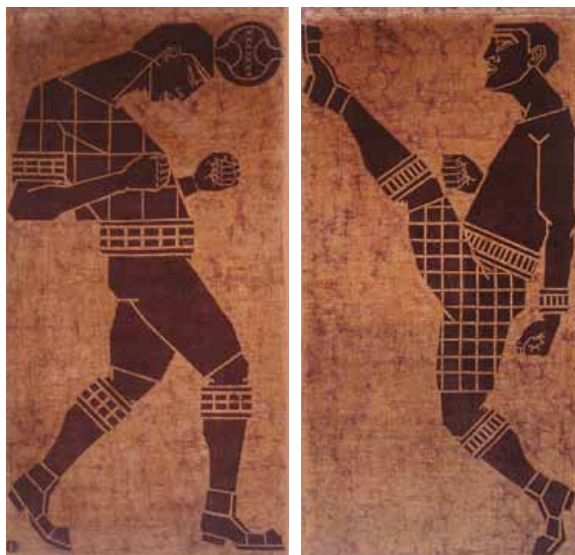
### De voetballers

Ontwerp Chris Lebeau, uitvoering atelier  
Agathe Wegerif-Gravestein, Apeldoorn  
1921. Batik op fluweel, ieder 212 x 125 cm  
GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG



### Affiche voor het Astatheater, Den Haag

Ontwerp Chris Lebeau,  
uitvoering drukkerij *Luctor  
et Emergo*, Den Haag  
1921. Rood gekleurde litho,  
126 x 89 cm  
GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG



Lebeau in 1920-1921 decoratieve onderdelen als wand-bespanningen, tapijtwerk, verlichtingselementen, glas-in-loodramen en bouwsculptuur. Jammer genoeg is er van zijn ontwerpen nagenoeg niets bewaard gebleven, omdat al tien jaar na de opening het gehele interieur werd vernieuwd. Ook het exterieur van het gebouw, dat de naam draagt van de in die tijd zo beroemde Zweedse actrice Asta Nielsen (1881-1972), herinnert op geen enkele wijze meer aan de vele ontwerpen van Lebeau die de bioscoop ooit de bijnaam 'Museum Lebeau' bezorgden.

Vandaar dat het Gemeentemuseum Den Haag bijzonder gelukkig is met de recente aankoop van een viertal proeframen die dankzij het Jaap en Joanna van der Lee-Boersfonds kon worden gerealiseerd. De raampjes zijn vervaardigd door het Haagse glazeniersbedrijf van H. Liefkes via wiens nazaten de proeframen uiteindelijk in het Gemeentemuseum terecht kwamen. Het spreekt voor zich dat de firma Liefkes de uitvoering van de glas-in-loodramen van het Astatheater werd gegund, omdat zij op dat moment tot de belangrijkste Haagse glasateliers behoorde. Het bedrijf hield zich niet alleen bezig met de vervaardiging van het zogenaamde confectiewerk, maar heeft evenzeer de ontwerpen uitgevoerd van kunstenaars als Pieter Hofman (1885-1965), Max Nauta (1896-1957) en Henri van der Stok (1870-1946).

Het ontwerp van de vier proefraampjes stelt een sterk geabstraheerde, symbolische figuur voor die is opgebouwd uit een kubistisch spel van gekleurde stukken glas. Ze zijn exemplarisch voor de ontwerpstyl van de verloren

gegane ramen die alle een allegorische betekenis hadden. Zo bevond zich boven de ingangdeuren van de bioscoop een driedelig raam met als thema *De aanbedding van het gouden kalf*. Andere ramen verbeeldden thema's als *Moederweelde*, *Vrouw in verschillende levensomstandigheden*, *Industriearbeider* en *Arbeiders in diverse beroepen*. Het trappenhuis was beglaasd met ramen die in leeftijd opklimmende *Menstypen* voorstelden.

Deze moralistische onderwerpen lijken weinig adequaat voor de versiering van een mondaine uitgaansgelegenheid als een bioscoopgebouw, waarvoor zij dan ook niet waren bedoeld. De ramen waren namelijk oorspronkelijk ontworpen voor het Volksgebouw van de Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (S.D.A.P.) dat rond 1917 aan de Haagse Prinsegracht gerealiseerd had moeten worden.

De vier proeframen vormen een waardevolle aanvulling op de andere ontwerpen van Lebeau voor het Astatheater die de collectie van het Gemeentemuseum Den Haag rijk is. Zo kent de verzameling een tweetal batiks voor de bioscoopzaal die na een omzwerfing via de vlooiemarkt (!) uiteindelijk in het Gemeentemuseum terecht kwamen. De gebatikte, fluwelen panelen stellen *De fluitspeler* en *De dood* voor. Dankzij een particuliere schenking konden deze batiks enige jaren geleden worden aangevuld met een tweetal andere ontwerpen. Deze batiks, *De voetballers*, hebben hoogstwaarschijnlijk eveneens deel uitgemaakt van het interieur van het Astatheater. Niet alleen omdat zij een vergelijkbare maatverhouding hebben en eenzelfde materiaalkeuze kennen, maar ook omdat zij verwant zijn vormgegeven. De krachtig gemodelleerde figuren van de voetballers zijn op meesterlijke wijze in het langwerpige paneel gevat.

Afgezien van deze ontwerpen bewaart het Gemeentemuseum een gelithografeerd affiche dat Lebeau in deze zelfde periode ontwierp. Het in rode inkt uitgevoerde ontwerp bestaat uit een typografisch spel van meanderende vormen die het woord Asta verbeelden. Het affiche lijkt geïnspireerd te zijn op de voorgevel van het gebouw waarvoor Lebeau het beeldhouwwerk had ontworpen.

De glas-in-loodramen, de batiks en het affiche vormen de schaarse, maar sterke getuigen van het rijke decoratieve programma dat Chris Lebeau voor het Astatheater heeft ontwikkeld ♦

Titus M. Eliëns

Hoofd collecties Gemeentemuseum Den Haag